

Giovanni Pico della Mirandola

O důstojnosti člověka

(De dignitate hominis)

Nejlepší tvůrce nakonec stanovil, aby ten, komu nemohl věnovat nic vlastního, měl podíl na všem, co náleželo jednomu každému stvoření zvlášť. A tak ponechal člověka jako stvoření bez určené podoby, postavil ho do středu světa a promluvil k němu těmito slovy: „Adame! Nepřidělil jsem ti žádné sídlo, žádnou tobě vlastní podobu ani žádné osobité dary – a to proto, abys získal a měl takové sídlo, takovou podobu a takové dary, jaké si podle vlastního přání a úsudku sám zvolíš. Přírozenost podle své vlastní svobodné vůle, do jejíž péče jsem tě svěřil. Abys mohl snáze pozorovat vše, co je na světě, postavil jsem tě do jeho středu. Neučinil jsem tě ani nebešťanem, ani pozemšťanem, ani smrtelníkem, ani nesmrtelným, abys jako svéprávný a vážený sochař a výtvarník mohl utvářet sebe sama do takové podoby, jaké dáš sám přednost. Můžeš poklesnout na úroveň nižší, zvířecí; ale můžeš být také podle vlastního rozhodnutí znovu povznesen¹ k vyššímu, božskému.“

Jak nesmírná velkomyslnost Boha Otce a jak nevýslovná a obdivuhodná blaženost člověka! Jemu je dáno mít to, co si přeje, a být tím, čím být chce. Zvířata si už při zrození „z matčina vaku“, jak říká Lucilius², přinášející s sebou vše, co budou napříště vlastnit. Nejvyšší duchovní bytosti se staly buď hned na počátku, nebo záhy poté tím, čím už zůstanou na věky věků. Do člověka však při jeho stvoření vložil Bůh Otec rozličná semena a zárodky všech forem života,³ a které zárodky člověk vypěstuje, ty vzrostou a vydají v něm své plody. Kdo vypěstuje zárodky rostlinné, stane se rostlinou. Kdo vypěstuje zárodky smyslové, stane se zvířetem. Kdo vypěstuje zárodky rozumové, vyzraje v nebeskou bytost. Kdo vypěstuje zárodky intelektuální, stane se andělem a synem Božím.⁴ Kdo se neuspokojen losem žádné ze

¹ Zde je významné užití trpného tvaru *regenerari*, „být povznesen“ – a to zejména v protikladu k těsně předcházejícímu činnému *degenerare*, „poklesnout“. Tento trpný tvar ponechává jistý volný prostor pro působení Boží milosti při povznesení člověka k vyššímu. „Pico nezapomíná na principiální rozdíl, pokud jde o obě opce: člověk může poklesnout (*degenerare*), což je jeho aktivita, jeho vůle, jeho způsob využití vlastní svobody, který tuto svobodu ruší – k vyššímu však může být pouze znovu povznesen (*regenerari*), což je pasivní dění, které je vposledku závislé na Boží vůli, na milosti, které však zase předpokládá svobodné rozhodnutí člověka, tedy to, že člověk své povolání přijme; proto také onen dodatek: podle vlastního rozhodnutí.“ (W. A. Euler, „*Pia philosophia*“ et „*docta religio*“, str. 105). Rozlišování činného *degenerare* a trpného *regenerari* zachovává Pico i v jiných spisech: „z člověka poklesáme (*degeneramus*) ve zvíře“ – „z milosti jsme znovu povzneseni (*regeneramur*) a z člověka jsme adoptováni za syny Boží“ (*Hept.* IV, 7 / 286 Garin).

² Lucilius, *Saturae*, zl. 623 / I,43 Marx; viz též Nonius Marcellus, *De conp. doct.* I,109 Lindsay, s.v. *bulga*. Slovo *bulga* (galského původu, srv. staroirské *bolg* = kožený vak) znamená vak, sáček, měšec; v citovaném Luciliově verši se přeneseně užívá o ženském lůnu.

³ Srv. Pikovu druhou předmluvu k *Hept.* / 192 Garin. Srv. též M. Ficino, *Theol. Plat.* XIV,3 / II,256-257 Marcel: „[Lidská duše] vede život rostliny, protože tím, že se vyživuje, činí zadost tělu. Vede život zvířete, protože se poddává smyslům. Vede život člověka, protože rozumem soudí o lidských záležitostech. Vede život héroů, protože zkoumá přírodu. Vede život daimonů, protože nahlíží matematické vztahy. Vede život andělů, protože se zhloubává do Božích mystérií. Vede život Boží, protože z Boží milosti může konat vše. Duše každého člověka v sobě všechny tyto životy jakýmsi způsobem zakouší, byť různé duše různým způsobem. A tak lidský rod tíhne k tomu, stávat se vším, protože vede životy všech.“

⁴ Srv. Iamblichos, *Protrept.* V,35 Pistelli.

stvořených bytostí uchýlí do středu své jednoty, bude učiněn jedním duchem s Bohem v osamělé temnotě Otce,⁵ jenž je nade vším, a bude převyšovat všechna stvoření.

Mirandola, Giovanni Pico della. *O důstojnosti člověka*. Praha: OIKOYMENH, 2006; s. 57-59.

⁵ Tato „temnota“ je obrazem neproniknutelnosti Boha, který přesahuje každé zobrazení, ale zároveň vyjadřuje také představu, že „zatmění mysli, slepota“ je nutným paradoxním prostředkem mystického poznání Boha, srv. Ex 20,21; Dt 4,11; 1Kr 8,12; Ž 18,12; Filón Alexandrijský, *De posteritate*, 14; Řehoř z Nyssy, *De vita Moysis*, II / GNO VII/1, 86,11; Dionysios Areopagita, *De myst. theol.* I; M. Ficino, *In Dionys. Areopag. / Op. omn.* II,1014; G. Pico, *Sonetti*, XVI,4; XXX,6 Dilemni a *De ente et uno*, V / 406-422 Garin, kde Pico pojednává o tom, jakým způsobem můžeme vystoupit k temnotě, v níž přebývá Bůh.